

značenja, koja ima neka riječ ili neki izričaj na čitavom području hrvatskoga ili srpskoga jezika. Osobito loše stojimo s popisivanjem rječničkoga blaga današnjeg književnog jezika hrvatske i srpske književnosti, tako da često i najobičnije književne riječi našega vremena ne nalazimo zapisane u rječnicima. Ima čak više takvih riječi u dvojezičnim rječnicima nego u znanstvenim rječnicima našega jezika. Stoga su baš i pokrenule Matica Srpska i Matica Hrvatska sastavljanje takva rječnika, koji će sadržavati cjelokupno suvremeno rječničko blago hrvatske i srpske književnosti, pri čemu će biti pobilježena i najraznoličnija značenja pojedinih riječi. Dok se to ne učini, ne ćemo se smjeti zadovoljiti samo zagledavanjem u jedan rječnik, makar on bio ne znam kako vrijedan. Da je naš čitalac zagledao u još koji rječnik, ne bi se uopće čudio.

Već u Karadžićevu i Broz-Ivekovićevu Rječniku čitamo, da je *žitara* lađa, u kojoj se vozi žito, ali može biti i drugo što, u čemu se nosi ili drži žito. Tako ima i Šulek u »Njemačko-hrvatskom rječniku« i u »Rječniku znanstvenoga nazivlja«. Ali potreba znanstvene terminologije u Hrvatskoj dala je toj riječi i posebno značenje, pa pojam *žitara* obuhvaća pšenicu, raž, ječam, zob, proso, kukuruz i rižu, da spomenem samo najvažnije. U značenju toga šireg pojma riječ *žitariću* poznaje i znanstveni i poslovni i govorni i književni jezik novijega vremena u Hrvatskoj, pa je kao takva i ušla u mnoge naše dvojezične rječnike. Spomenut ću samo neke: u Drvodelićevu »Hrvatsko-engleskom rječniku« *žitara* znači samo *cereal*, u Deanovićevu »Talijansko-hrvatskom rječniku« *piante frumentacee* znače *žita*, *žitariće*, u Benešićevu »Hrvatsko-poljskom rječniku« *žitara* je *rošlina zbožowa*, a u Merhautovu »Češko-hrvatskom rječniku« *obilí* je *žito* ili *žitara*. Pri takvoj proširenosti toga značenja sasvim je jasno, da u današnjem književnom jeziku riječ *žitara* s pravom znači ne samo lađu ili ono, u čemu se drži žito, nego i žito uopće.

Razvoju toga značenja vjerojatno je pomoglo i to, što po svjedočanstvu Broz-Ivekovićeva Rječnika u Hrvatskoj zovu žitom samo proso, i to jednako u onim krajevima, gdje se

hrane prošenim i gdje se hrane kukuruznim kruhom (BI Rj., II., 870). No u Srbiji, Bosni i Hercegovini žitom se zove svaki usjev, od kojega se obično brašno melje i kruh mijesi, dakle ono isto, što znači i riječ *žitara*. U Slavoniji pak, po saopćenju druga Hamma, *žito* znači *pšenicu*, t. j. onu žitariću, koje ima najviše i koja se upotrebljava za nasušni kruh. Ta ista riječ u Poljskoj i Češkoj znači *raž*.

Iz svega iznesenog slijedi, da riječi *žito* i *žitara* ne treba da isključuju jedna drugu, jer obadvije žive intenzivnim životom. Proširenost jedne u narodnom jeziku ekvivalentna je proširenosti druge u književnom jeziku i obratno. Oba su kriterija jednako odlučna za njihovu književnu valjanost.

Lj. Jonke

ŠESTOGODIŠNJA ILI ŠESTGODIŠNJA ŠKOLA?

Pita nas jedan naš čitalac, da li je pravilnije i bolje reći šestogodišnja ili šestgodišnja škola. »Naše obavezno školovanje«, veli on, »traje 4, 6 odnosno 8 godina. Narodne škole, koje traju 4 godine, imaju službeni naziv četverogodišnje škole, one, koje traju 8 godina, zovu se osmogodišnje škole, a one, koje traju 6 godina, zovu se službeno šestogodišnje škole, ma da ne traju 600, nego samo 6 godina. Skraćeno brojkom šestogodišnje škole pisale bi se: 6-godišnje škole. Je li naziv šestogodišnja škola u ovom slučaju pravilan i dobar? Zar ne bi bilo pravilnije i bolje: šestgodišnja škola? Ova se konsonantska skupina posve lako izgovara, pa mi je nejasno, zbog čega je ovakav službeni naziv naredbenim putem upravo propisan.«

Prvo, što bismo upitali našeg čitaoca, jest to, da li se zaista konsonantska skupina *stg* »posve lako« izgovara. U toj skupini imamo dva bezvučna konsonanta ispred jednoga zvučnog; srednji konsonant pri izgovoru takvih skupina obično otpada (isporedi na 31. str. Boranićeva Pravopisa *čeljustka*, što postaje od *čeljustka*, i druge slične primjere) baš zato, što to nisu posve lake skupine za izgovor. U našem slučaju mora doći i do asimilacije bezvučnog konsonanta, koji stoji pred zvučnim konsonantom. Ako bismo dakle željeli tu riječ

izgovoriti jednostavnije i lakše, ona bi glasila *šezgodišnja*, što bi je znatno udaljilo od izvornog lika. Čuvajući pak njezin izvorni lik, morali bismo se pri izgovoru naprezati i dobro pritom paziti, da sačuvamo sastavne dijelove, što nije posve lako, a ni u duhu našeg izgovora. Ali drugo je nešto još važnije od toga: kao što pokazuje i spomenuta riječ *osmogodišnji*, takve se složenice u hrvatskom ili srpskom jeziku tvore tako, da osnova prvog dijela složenice svršava vokalom *o*. Tako onda u Broz-Ivekovićevu »Rječniku hrvatskoga jezika« iz god. 1901. čitamo: *petostopan*, što je od pet stopa, a ne *petstopan*; *petoprstac*, a ne *petprstac*; *šestokrili*, *šestopermi*, a ne *šestkrili*, *šestperni*. Prema tome je i posve pravilno *šestogodišnji* u značenju od šest godina, premda se u zapadnom govornom jeziku čuje i *šestogodišnji*, pa tako onda mnogi i pišu. I Bogoslav Šulek bilježi god. 1860. u »Njemačko-hrvatskom rječniku« pri riječi *sechsjährig* samo *šestogod*, *šestoljetan*, *šestogodišnji*, *od šest godinah*, a uopće nema lika *šestogodišnji*. Tako i u Ristić-Kangrinu »Rečniku srpskohrvatskog i nemač-

kog jezika« pored riječi *šestogodišnji* u spomenutom značenju čitamo i primjere: *šestokatan*, *šestokatnica*, *šestomesečni*, *šestonedelni* i sl., pa nikome i ne pada na um, da bi *šestokatnica* bila kuća od šest stotina katova.

Ali da bi se ipak uklonila svaka mogućnost zabune između onoga, što traje šest godina, i onoga, što traje šest stotina godina, i Benešić u »Hrvatsko-poljskom rječniku« god. 1949. i Ristić-Kangrga u spomenutom već Rječniku pišu za ono, što sadržava šest stotina jedinica: *šeststo*, pa je prema tome *šeststogodišnji* onaj, koji traje šest stotina godina. Nažalost ni Boraničev ni Beličev Pravopis ne bilježe takve riječi nikako. Kako je Šulek i *sechshundertjährig* prevodio *šestogodišnji*, došlo je ipak postepeno do razlikovanja *šestogodišnji* (600-godišnji) i *šestogodišnji* (6-godišnji), ali pri sve većem širenju pravilnog lika *šestogodišnji* za ono, što traje šest godina, nije nepravilno, što su se škole prozvale *šestogodišnjim školama*. To je po tvorbi, kao što već rekoh, pravilnije nego *šestogodišnje škole*, pa naš čitalac nema pravo, što se protiv toga buni. Lj. Jonke

OSVRTI

JOŠ O JEZIKU NAŠE ŠTAMPE

Na svom stolu imam bilježnicu, u kcju bilježim od vremena do vremena krupnije i značajnije pogreške, na koje nailazim čitajući našu štampu (novine i časopise). Moram odmah istaći, da su neke od tih grijehaka postale tako reći »stajalice«, t. j. one se redovno ponavljaju, i mi smo se na njih toliko navikli, da smatramo kao izuzetak, i to s pohvalom ističemo, ako se namjerimo na članak, u kome je sve rečeno ili napisano, kao što treba. Prema broju jezičnih pogrešaka mogli bismo zaključiti, koliko se brige poklanja pravilnosti jezika u našim novinama i časopisima od strane onih, kojima je povjeren korektorski posao. Držimo, da ne ćemo učiniti nikakve nepravde, ako ustvrdimo, da se u nekim novinama i časopisima donose članci onako, kako ih autor napiše, ili u najmanju ruku, da korektori preko svake mjere poštuju izvornost autorova jezika.

Novine nemaju samo zadatak, da nas pravilno i svestrano obavještavaju o događajima u zemlji i svijetu, nego ore treba da poučno i odgojno djeluju na čitaoca, razvijajući kod njega smisao za pravilnost i ljepotu književnog jezika i bogateći njegov rječnik novim izražajnim sredstvima. Danas i široki slojevi više čitaju novine nego prije, ali iz novina primaju, nažalost, najčešće strane riječi, koje u vrlo mnogo slučajeva pogrešno upotrebljavaju. Ali da ne duljim, iznosim iz svoje bilježnice neke krupnije pogreške, izostavljajući dakako datum i ime dnevnika, iz koga su primjeri izvađeni. Uz svaki primjer kaže se u zagradi, kako bi trebalo da rečenica ili riječ glasi. Primjeri se navode s izvornom interpunkcijom.

»Sada će biti daleko teže... da (delegacije) odu iz Ženeve bez da su bilo što novoga doprinijele za smirivanje teške situacije u Aziji.« (Sada će biti mnogo teže... da (delegacije)